پوهندوی آصف بهاند ۲۰۱۵/۱۲/۱۹

د ماشوم عاطفي وده او د کوچنیانو ادبیات

د کوچنیانو ادبیات، تاریخي پس منظر، اوسنی حالت

درویشتمه برخه

د قلموالو دنده ده چې د کوچنیانو ادبیانو له لارې په ماشوم او کوچني

کې د عاطفي د رامنځ ته کولو او روزلو مسألې ته جدي پاملرنه وکړي.

په یوه ټولنه کې چې یو نه، بلکې څو نسلونه یې د جګړې په دایره کې زیږیدلي وي، له جګړې سره لوي شوي وي او له جګړې ور پاتې ستونزو سره ټول عمر لاس و ګریوان وي، په داسې ټولنه او داسې خلکو کې ادبیات، او بیا د کوچنیانو ادبیات ډیر درونډ او لوی مسولیت لري.
په جنګي سیمو کې د ماشومانو زیږیدل، لویدل او ژوند کول، او د جګړې نه د را زیږیدلي سترس په دایره کې ژوند کول، د هغوی عاطفي ودې ته تاوان رسوي، داسې ستونزې ور ته پیښوي چې یا به ډیرې اوږدې درملنې ته اړ وي او یا به له کنتروله په وتلې بڼه د هغوی بیرته رغیدل نا ممکنه وي. له بده مرغه زموږ څو نسلونه په پر له پسې ډول د همدې جګړه ایز چاپیر یال په دایره کې زیږیدلي، لوی شوي او د همدې سترس سره یې یو ځای ژوند کړی دي، همدا دلیل دی چې د دوی ژوند له بیلابیلو داسې ستونزو ډک دی چې له مخې یې لرې کول یا ډیر ګران دي او یا بیخي نا ممکن دي، نودلته دی چې د ادبیاتو رول او وظیفه، په تیره د کوچنیانو د ادبیاتو رول له پیل نه تر پایه پورې ډیره درنه او له مسولیت نه ډکه وي.
له ماشومتوب نه باید د ماشوم ادبیات داسې د هغوی له پاره ولیکل شي چې عاطفه په کې وزیږوي، عاطفی ته وده ورکړي او له عاطفي ودې سره یې مرسته وکړي، څو ماشوم له عاطفي سره یو ځای لوی شي. کله چې ماشوم پرته له مینې او عاطفي لویږي، خامخا به یې راتلونکی ژوند له تاو تریخوالي سره یو ځای وي او کله چې د ټولنې اکثریت ماشومان پرته له عاطفي، له تاوتریخوالي سره لویږي، خامخا ټولنه ورنه متاثره کیږي، داسې متاثره چې نن سبا زموږ ټولنه متاثره شوې ده او «آبی، ټوله بی» ور نه جوړه ده.
د اوږدو جګړو په پایله کې زموږ د خلکو ذهنونه د جګړې له غږ، د جګړې له نوم، دجګړې او باروتو او سلاح له بوی نه داسې مالامال شوي دي چې د بل څه په باب د فکر کولو مجال یې ور نه اخیستی دی. عاطفه یا په کې ډیره ضعیفه ده او یا بیخي وژل شوې ده، د همدې له پاره ماشوم په خوب کې او آن په وُرنې کې وژني. قاتل سره، ټولنې او په ټولنه کې منفي حاکمو قوانینو او دودونو ظلم او نا روا کړې ده چې له ده نه یې قاتل او منفي شخصیت جوړ کړی دی، دغه قاتل د همدې ناروا جګړې په دایره کې زیږیدلی، د جګړې له غږ او وحشت سره لوی شوی او ذهن و ضمیر یې له وحشت نه داسې ډک دی چې د عاطفي په نامه هیڅ شی نه پیژني او سل زر نورې رواني هغه ستونزې ور سره ملګرې دي چې د جګړې د سونامي زیږنده دي.
په ټول کې د ادبیاتو او په ځانګړي ډول د کوچنیانو د ادبیاتو دنده ده چې له پیل نه په ماشوم کې د خبرو، رنګونو او تورو له لارې، د عاطفي برخورد له لارې، عاطفه وزیږوي، په کې وې روزي او پرنیردي چې د ماشوم عاطفي وده له خنډ سره مخ شي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

په جنګي سیمو کې خامخا د ماشوم عاطفي وده تر منفي اغیز لاندې وي او زموږ د وطن ماشومان او کوچنیان دا څلویښت کاله کیږي چې په جنګي چاپیریال کې زیږي، لویږي او د همداسې ستونزو باران وربانديې اوري او هيڅوک هم نه شته چې دا باران ودروي.
د قلموالو دنده ده چې د کوچنیانو ادبیاتو له لارې په ماشوم او کوچني کې د عاطفې د رامنځ ته کولو او روزلو مسآلې ته جدي پاملرنه وکړي.
د ملګرو ملتو د ماشوم د ملاتړ اداري یونیسف نوې احصایې له مخې سږ کال په جنګي سیمو کې شپاړس میلیونه ماشومان زیږیدلي دي او زه داډه یم چې ډیره سلنه به یې د افغانستان په نامه یوه هیواد کې وي. په افغانستان کې د پلازمېنې په ګډون، هيڅ سیمه خوندي او پرته له جګړې نه شته. د یونیسف په دې ګزارش کې ټولې هغه نا خوالې چې یادې شوې دي، په افغان ماشومانو عملاً تطبیقیږي او له هغه نه هم لا زیات. زیات په دې چې په ټولنه کې پرته له جګړې، نورې محلي او دودیزې ستونزې هم شته چې له دې ستونزو سره په ملګرتیا کې، د افغان ماشوم د هر اړخیزې بر بادۍ له پاره زمینه برابرولاى شي. لکه بیوزلي، ښووني روزنې ته نه لاسرسی، دماشومانو او کوچنیانو څخه هر اړخیزه سواستفاده (جنسي تیری، جسمي کارونه ، جګړو او ځانمرګي ته تشویقول) حتی د ماشومتوب له ډیرو ابتدایي حقوقو نه محرومیت او ... دا ټولې ستونزې د دې سبب شوي او کیږي چې له یو ماشوم له زدکړو لرې او له هغه نه یو منفي شخصیت جوړ کړي.
زه فکر کوم چې په لومړي سر کې د میندو پلرونو او بیا د ښوونکو(که وي) او بیا د هغو قلموالو او فرهنګیانو چې د ماشومانو او کوچنیانو له پاره څه لیکي او څه تخلیقوي، وظیفه ډیره درنه او د پام وړ ده چې په خپلو برخورد، لیکنو او تخلیقاتو کې د ماشوم او کوچني هر اړخیزې روزنې ته پام وساتي.
دا ډیره مهمه ده چې د ماشومانو میندې او پلرونه د سواد او پوهې خاوندان وي. که یو ماشوم له با سواده او تحصیل کړې مور نه پیدا کیږي، د هغه پالنې او ښوونې روزنې ته ښه پاملرنه کیږي، د مړینې او ضایع کیدو کچه په کې لږه وي.
دا خبره داسې مانا لري چې د میندو د زدکړو کچه په نیغه د ماشوم د ضایع کیدو یا پاتې کیدو، ښه یا خراب صحت، زدکړو او ښه یا بد راتلونکې سره مستقیمه اړیکه لري. که زموږ په ټولنه کې د یوه تیر نسل زدکړو ته جدي پاملرنه شوې واى، اوس به دا روانه غمیزه یا هيڅ نه واى او یا به په ډیره لږه اندازه موجوده واى. د دې خبرو اصلي موخه دا ده چې که موږ د اوسني نسل صحت، سواد او د زدکړو څومره والي او څرنګوالي ته پام وکړو، را روان نسل به مو له ډیرو بد مرغیو خلاص کړی وي او که یې د دې دودیز نا سم فورمول (روزي خداى ور رسوي، وزن یې مځکه اخلي) په چوکاټ کې په اټکلي ډول پریږدو، نو هره کورنۍ به ټولنې ته څوبیسواده، نا پوه، بیکار، غیر تولیدي او د اوږو بار غړي وړاندې کړې وي چې پایلې سره یې همدا اوس زموږ ټولنه لاس ګریوان ده.
د ماشومانو په باب د ملګرو ماتونو په ډیر تازه راپور کې داسې راغلي دي:
«له ماشومانو د ملګرو ملتو د ملاتړ اداره یونیسف وايي سږ کال په جنګي سیمو کې له ۱۶ میلیون زیات ماشومان زېږېدلي دي.
دغه اداره وايي د تېر کال په پرتله په دغو سیمو کې ۱۲۵ زره ډېر ماشومان نړۍ ته راغلي دي.
یونیسف خبرداری ورکړی چې پنځه کلنۍ ته له رسېدو وړاندې د دغو ماشومانو د مړینې خطر زیات دی.
د ملګرو ملتو دا اداره وايي هغه ماشومان چې ژوندي پاتې کیږي په جنګي سیمو کې به ځورونکی او له کړاوونو ډک ژوند ولري.
یونیسف زیاتوي دغه ماشومان به په ژوند کې د رواني فشار له امله د ډېر وخت لپاره د فکري ودې له ستونزې سره مخامخ وي.
له ماشومانو د ملاتړ دغې ادارې له نړیوالې ټولنې غوښتي چې د ماشومانو د ساتنې لپاره دې ډېر کار وکړي او د دوی پالنه دې خپل لومړیتوب وبولي.
... یونیسف وايي دغه ډول وضعیت کولاى شي ماشومان له ژونده نهیلي کړي»
http://www.bbc.com/pashto/world/2015/12/151217_as_unicef_children_war_zone
په افغانستان کې د ماشومانو، کوچنیانو او نوي نسل د روزلو مسالې ته، هغسې چې ښایي پاملرنه نه ده شوې، نه د کورنیو له خوا، نه د دولت له لوري او نه هم د نړیوالې ټولنې له خوا، خو په میډیا کې کله نا کله د موضوع په ارزښت پوه خلکو له لوري د نوي نسل دروزلو په باب نظریات وړاندې شوې دي ستونزې په نښه شوي او د حل له پاره یې وړاندیزونه هم شوي دي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

د ساري په توګه به يې د يوې بيلګې يادونه وکړم:
يو ځلې مې د ګران دوست ښاغلي غفور ليوال په ياد داشتونو کې يو لنډ څه تر سترګو شول د نوي نسل د روزلو مهم والي ته په کې پام شوی و:
«دختيزې اروپا يو ښار مې کوت، چې د دوهمې نړيوالې جګړې پرمهال اتيا په سلو کې وران شوی و، زما کولتوري لاربښود راته وويل :
چې ښار مو بيا رغاوه، نو له ښوونځيو مو پيل وکړ، ژوندي پاتې شوي خلک پر دې ګروهه وو، چې ددوی لپاره ژوند پای ته رسېدلی دی، خو ددوی هېواد، نوم، هويت، راتلونکی او معنويت به د دوی ماشومان ساتي او ژغوري .
همداسې وشول، اوس دا هېواد پوره ودان او پرمختللی و، ګڼو داسې متخصصينو يې په سرکار کې کار کاوه، چې تر نړيوالې جګړې وروسته په لومړنيو رغول شويو ښوونځيو کې يې زده کړې کړې وې .
موږ تر نړيوالې جګړې سختې او اوږدې جګړې ځپلی يو، هره ورځ وينې، ولږه او د جګړې دوام، ځکه هر ځل مو چې د ساه کاږلو شيبه موندلې؛ ښوونځي، پوهنځي، ښوونکي او زده کوونکي ته مو پام نه دی کړی، زموږ کړکېچ ځکه پای نه لري .
ولږه، وزګاري، جګړه او ناخوالې وزغمئ، خو خپل ماشومان وپوهوئ، ويې روزئ، چې بيا دوی ستاسو هېواد، نوم، هويت او معنويت در وژغوري، جګړې پای ته ورسوي او لمسي مو له ژور جهالته يو پر بل وسله ونه چلوي.»

https://www.facebook.com/abdulghafoor.liwal?fref=nf

دغه نا مقدسه جګړه چې دا څو لسيزې په بيلابيلو نومونو زموږ په وطن او خلکو تپل شوې ده او د بدمرغۍ پور به يې دا نسل او څو نور نسلونه هم ادا نه شي کړای، د همدغې جګړې په اړو دوړ کې داسې وختونه هم راغلي او تير شوي چې نه يوازې د نوي نسل روزلو، ښونکي، ښوونځي او زده کونکي ته پام نه دی شوي، بلکې د ښوونځي ورانول سوځول، په ښمونو باندې د زده کونکو الوزول او د ښوونکو حلالول په يوه منل شوي دود باندې بدل شوي وو او د ثواب د ګټولو يو لار ګڼل کيده.
ماشوم او نوي نسل ته نه پاملرنه او له هغوی سره هر اړخيزه جفا داسې منفي پايلې لري، چې اوس يې زموږ ټولنه، هيواد او خلک په اور کې سوځي. ماشوم ته د نه پام نتيجه ده چې په نړۍ کې هر منفي لست چې خپرېږي، افغانستان په کې يا لومړی ځای لري او يا دويم:

ــ د نړۍ تر ټولو په اداري فساد ککړ هيواد،

ــ د نړۍ تر ټولو بده حکومتولي،
ــ د مخدراتو په توليد او قاچاق کې لومړی او قهرمان،
ــ افغانستان د آسيا تر ټولو وروسته پاتې هيواد،
ــ او ...
دا داسې نه ده چې څوک يا کوم هيواد عمداً دا کار کوي او د افغانستان نوم په بدو لستونو کې لومړی يا دويم ليکي، د دې اصلي دليل په افغانستان کې د ماشومانو، کوچنيانو او نوي نسل روزلو ته نه پام، د ټولنې د منفي دوديزو قوانينو په سيوري کې ژوند کول او له ځان نه د خيالي شيانو قهرمان جوړول، هغه شيان چې بود او نبود يې موږ ته، زموږ ټولنې ته، زموږ خلکو ته او زموږ وړې نس ته هيڅ هم په لاس نه ورکوي. لکه: پنځه زره کلن تاريخ، افغانستان د امپراتوريو هديره ده، موږ شوروي تجزيه کړ، موږ د برلين ديوال ونړاوه او ...
له بده مرغه تر نن پورې هم زموږ د ټولنې ډيره سلنه خلک د همدې مفتو خبرو په خامو تارونو سره تړل شوي، د خپلو بچو او نوي نسل روزلو او زدکړو ته پام نه کوي چې د هيواد نوم مو د هر خراب، بد او منفي لست په سر کې ليکلی وي.
سره له دې چې په دې ورستيو کلونو کې د ماشومانو، کوچنيانو او نوي نسل د روزلو له پاره نظري او يو څه هم عملي کارونه پيل شوي دي، خو زه فکر کوم چې د موضوع د مهم والي په پرتله دا هم په نشت حساب دي. دولت د خير پر غونډۍ له ستونزو نه د راشنې شوې ونې سيوري ته ناست دی، دا يو څه سلنه هڅې چې کيږي دا هم د اشخاصو او افرادو په شخصي مصرف او هڅو تر سره کيږي.
څه د پاسه دوه کاله مخکې مې د «نوی نسل، مطالعه ستونزې او نوې هيلې»

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې ښې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

http://www.afghan-german.net/upload/Tahlilha_PDF/bahand_a_nawy_nasel_motala.pdf

تر سر لیک لاندې د یوې مقالې په ترڅ کې د نوي نسل د روزلو په موخه د نورو خبرو تر څنګ لیکلي وو چې د نوي نسل روزلو ته د پام مسآله نه زړیږي او نه باید له پامه و غورځول شي. څو توري يې داد دي:
دغه بحث نه زوړدی اونه هم زړیږي.د ژوند د هرې پانې له بدلیدو سره بدلیږي او نوی کیږي؛ځکه زه نه وایم چې د دغوخبرو په پای کې، بلکې وایم چې داوسني بحث او د اوسنیوخبرو د بشه پای له پاره به د لا هڅونې په خاطر د کنفوسیوس دا نه زړیدونکې خبره را واخلم:

«که یوکلن ثمرغواړئ غنم وکرئ،
که د دوه کلن ثمرهیله لرئ،ونه کینوئ،
که موسل کلن ثمرپه کار وي، خلک وروزئ.»

د درویشتمې برخې پای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راليږلو مخکې په ځیر و لولئ